

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Δ'. - ΤΕΥΧΟΣ Α' ΚΑΙ Β'.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1881

Οὐκ ἔστι παρ' ἡμῶν δι' ἑαυτοῦ ἰδιώματα
βουλομένοι ἢ παρ' παιδείας καὶ νόμων καὶ
τῶν αὐτῶν εὐσιμῶν. (Πλάτ. Θεαίτητος.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1881

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

θωπιῶν τοὺς σπινθήρας τῆς νοημοσύνης των καὶ νὰ ἐμφύσωσιν εἰς τὰ νεαρὰ αὐτῶν πνεύματα τὰ μαθήματα ἐκεῖνα, ἅτινα ἐξερχόμενα τοῦ στόματος τῆς μητρὸς οὐδέποτε λησμονοῦνται.

Δεσποινίδες, προσφιλῆ μου τέκνα, εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν ἐναποτιθέμεθα τὴν τύχην καὶ τὸ μέλλον τοῦ λυκείου τούτου. Διὰ Σᾶς εἰργάσθημεν πάντες· ἐργάσθητε καὶ Σεῖς διὰ πάντας, διὰ τὰς οἰκογενείας Σας, διὰ τὴν Γαλλίαν, διὰ τὴν Δημοκρατίαν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΜ. ΠΑΒΒΛΟΥΚΑΣ.

ΠΕΡΙ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΜΟΙΒΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΝΩΝ

(Ἐκ τῆς Pédagogie Pratique τοῦ J. Carré.)

ΥΠΟ

N. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

(Συνέχεια προηγουμένου τεύχους σελ. 265)

Τὰ ἀπ' εὐθείας μῆσα.

Ἐν γένει τυγχάνει μὲν ὁμολογούμενον ὅτι ὅταν τάξεις τις ᾖναι καλῶς ἐγκατεστημένη καὶ μηδενὸς τῶν ἀπαιτουμένων στεριῖται, καὶ διευθύνεται ὑπὸ διδασκάλου γινώσκοντος καὶ ἀγαπῶντος τὸ ἐπάγγελμα του, καὶ ἀπολαύοντος, κρινῆς ὑπολήψεως ἀξίως κεκτημένης, ἡ πειθαρχία καθίσταται εὐκολος· οἱ μαθηταὶ φυσικῶς ἀνγχνωρίζουσι τὴν ἐξουσίαν τοῦ διδασκάλου, τὸν σέβονται καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ γονεῖς κακολογούντες τὸν διδάσκαλον ἐνώπιον τῶν ἑαυτῶν τέκνων, καὶ ὅτι ὑπάρχουσι παιδία φύσει ἀτίθασσα καὶ πολλὰ ἔχοντα ἐλαττώματα· ὅτι ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ κίμη ὥστε νὰ ἐργάζονται ἐναντίον τῆς ἀκνηρίας αὐτῶν καὶ τῆς κλίσεως εἰς τὸ παίζειν. Ἐντεῦθεν, λοιπόν, πρῶτον μὲν διὰ τοὺς κακοὺς μαθητάς, δεύτερον δὲ καὶ διὰ τοὺς καλλιτέρους ἢ ἀνάγκη μέτρων ἐνεργείας ἰδιαιτέρων καὶ ἀμέσως ἐφαρμοστέων εἰς ἑκάστην περίστασιν.

Τὰ μέτρα ταῦτά εἰσι δύο εἰδῶν. Ἀρεῖβαί καὶ ποιναί.

Ὁμολογήθη ἐν γένει ὅτι αἰρετώτερόν ἐστι τὸ ἀνταμείβειν τοῦ τιμωρεῖν. Πρῶτον πλεονέκτημα τῆς ἀνταμοιβῆς ἐστὶ τὸ διεγείρειν τὴν φιλοτιμίαν καὶ τὴν ἀμειλλαν, ἣ δὲ ἀμειλλα μεγάλως ἐνεργεῖ ἐπὶ τοὺς παῖδας. Τὸ αἶσθημα ὅμως τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀναπτύσσῃται ὑπερμέτρως· δὲν πρέπει νὰ γεννᾷ τὴν ἀλαζονείαν καὶ κακοήθη φθόνον· περιοριζόμενος ὅμως ἐντὸς συνετῶν ὁρίων, δύναται νὰ παράγῃ ἐξαιρετὰ ἀποτελέσματα καὶ νὰ γείνη ἀφορμὴ μεγάλων ἔργων. Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο, τὸ καλόν· ἀμοιβὴ διδομένη δύναται ν' ἀφαιρεθῇ, ὅταν πλέον τὸ παιδίον δὲν φαίνεται ἀξίον αὐτῆς. Ἀλλὰ τὸ παιδίον φιλοτιμεῖται νὰ διατηρῇ τὴν περὶ αὐτοῦ καλὴν ὑπόληψιν τῶν γονέων, τοῦ διδασκάλου καὶ τῶν συμμαθητῶν του. Ἐὰν ἀφαιρέσωσιν αὐτοῦ ἀμοιβὴν νομίμως κτηθεῖσαν, καὶ εἰς τὴν ἥτο· συνειθισμένος, αἰσθάνεται ὅτι ταπεινοῦται ἐνώπιον πάντων τὴν δὲ ταπεινώσιν ταύτην θέλει προσπαθῆ νὰ ἀποφεύγῃ.

Ἐὰν αἱ κυριώτεραι ποιναὶ αἱ εἰς τοὺς μαθητὰς ἐπιβαλλόμεναι, εἶναι ἢ στέρησις τῶν ἀμοιβῶν, ἢ δυνατόν νὰ λάβωσι ἢ ἐκείνων ἢ ἤδη ἐκτήσαντο, ἐκεῖνο ὅπερ πρῶτον δεόν νὰ διοργανίσῃ τις εἶναι καλὸν σύστημα ἀμοιβῶν.

ΑΜΟΙΒΑΙ.

Ἴνα καταστήσῃ τὴν πειθαρχίαν εὐκολωτέραν λέγει τὸ 37^{ον} ἄρθρον τοῦ Γαλλικοῦ κανονισμοῦ, ὃ διδάσκαλος δεόν νὰ βοηθῆται ὑπὸ συστήματος ἀμοιβῶν καὶ ποινῶν, ὧν κυριώτεραί εἰσιν.

Αἱ εὐσημαὶ ἦτοι καλοὶ βαθμοί.

Τὰ δελτία τῆς εὐαρεσκείας ἢ ἀπαλλαγῆς.

Ἡ ἐγγραφή εἰς τὸν πίνακα τῆς τιμῆς.

Αἱ θέσεις ἐπὶ τοῦ θρανίου τῆς τιμῆς ἐν τῷ σχολείῳ.

Τὰ μετάλλια καὶ οἱ σταυροὶ ἦτοι ἀριστεία.

Τὰ βραβεῖα.

Αἱ ἀμοιβαὶ αὗται, ἐν γένει εἰπεῖν ἐκρίθησαν ἥκιστα σκόπιμοι καὶ ἀποτελεσματικοί, ἐν τούτοις ὅμως σχεδὸν ὁμοθυμῶς οἱ διδάσκαλοι ἀπεφάναντο, ὅτι εἶναι καλὸν νὰ γίνηται χρῆσις αὐτῶν, κυρίως δὲ διὰ τὰ μικρότερα παιδιά, συστήματός τινος εὐσημιῶν ἀνταλλασσομένων πρὸς ἐντύπους ἐνδείξεις ἢ δελτία εὐαρεσκείας, δυνάμενα καὶ ταῦτα ἀνταλλάσσεσθαι πρὸς ἀμοιβὰς πραγματικὰς· οἷον πρὸς βιβλίον διδακτικὸν ἢ δῶρον τοῦ νέου ἔτους.

Διδάσκαλοι τινες διατηροῦσιν ἀλληλογραφίαν τινὰ μετὰ τῶν γονέων διὰ τῶν λεγομένων ἐλίγχων, ἐν οἷς σημειοῦνται αἱ πρόοδοι ἐν τοῖς μα-

θήμασι καὶ ἡ διαγωγή τῶν μαθητῶν. Ὁμολογητέον ὅτι ὅταν τὸ τοιοῦτον εἶναι κατορθωτόν, οἷον ἐν ὀλιγαριθμοῖς τάξεσι, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι μᾶλλον ἢ ἦττον εὐάρεστον. Γενικὴ ἔμως ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου τούτου δὲν εἶναι δυνατὴ.

Διδάσκαλοι τινες κατόρθωσαν ἵνα αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ ἐν τέλει ἐκάστης τριμηνίας ἐρχώμεται καὶ ἀπαγγέλλωσιν ἐν αὐτῷ τῷ σχολείῳ τοὺς βαθμοὺς τῶν μαθητῶν καὶ λόγους ἐνθαρρυντικούς ν' ἀποτείνωσι τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, τοῦναντίον δὲ λόγους ἀποδοκιμασίας τοῖς ἀξιορέμπτοις, νὰ διανέμωσι δὲ καὶ τὰς ἀμοιβὰς τὰς ὑπὸ τοῦ δήμου ἢ γενναιοδώρου τινὸς πόλιτος προσφερομένας.

Αἱ δικονομικαὶ αὗται, αἱ κατὰ τριμηνίαν γινόμεναι, δὲν κωλύουσι τὰς δημοσίαις μετὰ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους γινομένας, καὶ συντείνουσιν εἰς τὸ νὰ διεγείρωσι τὴν φιλοτιμίαν τοῦ μαθητοῦ πρὸς ἀπολαβὴν ἀμοιβῆς ἐγγυτέρας.

Μεθ' ὧν τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐπικρίσεις, ὡμολογήθη. ὅτι ἡ τῶν βραβείων ἀπονομὴ φέρει καλὸν ἀποτέλεσμα, καὶ δεόν νὰ διατηρῆται αὕτη ἡ συνήθεια, πανταχοῦ ὅπου εἴτε ἐκ τοῦ δήμου, εἴτε ἄλλοθεν ποθεν δύναται νὰ χρηγηται ἡ δαπάνη τῶν δωρημάτων.

Ἐπιτήθη διὰ τίνων ἀμοιβῶν δύναται ὁ διδάσκαλος νὰ διεγείρῃ τὴν φιλοτιμίαν τῶν μαθητῶν του; παρεδέχθησαν δὲ ὅτι λόγος αὐτοῦ ἐνθαρρυντικός, ἐπιεικής ἀπονεμόμενος τῷ μαθητῇ ἐνώπιον ὅλης τῆς τάξεως, ἐνδειξίς ἐξαίρετικῆς ἐμπιστοσύνης δύναται δικαίως νὰ θεωρῶνται ὡς ἀληθεῖς ἀμοιβαί, διότι τινὲς τῶν παιδῶν ρίχνονται λίαν εὐαίσθητοι πρὸς τὰς τοιαύτας διακρίσεις καὶ διὰ τοῦτο δύναται αὐταὶ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἐλατήρια τελειοφροῦ ἵνα ὠθήσωσιν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ἀγαθόν.

ΤΙΜΩΡΕΙΣ

Ἐπὶ τῶν μαθητῶν ὑπάρχουσι διδάσκαλοι τισὲς ἐκ φύσεως κεχαριτωμένοι σωματικῶς καὶ ἠθικῶς ὥστε μόνον ἡ σκιάσις αὐτῶν ἀρκεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ καὶ σιωπὴν εἰς ὅλην τὴν τάξιν τῶν τοιούτων ὁ λόγος ἔχει δύναμιν νὰ ἐπιβάλλῃ ὑπακοήν, ἐν μόνον κίνημα, ἐν μόνον βλέμμα ἀρκοῦσιν ἵνα σταματήσωσι καὶ προλάβωσι μάλιστα πᾶσαν παράβησιν τῆς πειθαρχίας. Οἱ τοιοῦτοι διδάσκαλοι δὲν τιμωροῦσι, διότι δὲν ἔχουσι χρεῖαν τιμωριῶν.

Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι διδάσκαλοί εἰσι σπάνιοι, καὶ ἐν γένει εἰπεῖν ἡ καλὴ διοίκησις τῶν σχολείων ἡμῶν δὲν καταρθεῖται ἄνευ συστήματός τινος τιμωριῶν. Τίνες δ' ἔσονται αἱ τιμωρικαὶ αὗται;

Πρῶτον οἱ (καὶ αἱ) διδάσκαλοι ἐνθυμοῦνται ὅτι ῥητῶς ἀπαγορεύεται αὐτοῖς ἢ χρῆσις πάσης σωματικῆς τιμωρίας πρὸς τοὺς ἑαυτῶν μαθητάς.

Ἡ πειθαρχία δὲν εἶναι ἔργον δυνάμεως οὐδὲ βίας· ἀλλὰ κατορθοῦται κυρίως διὰ τοῦ σεβασμοῦ ὃν ἐμπνέει ὁ διδάσκαλος καὶ τῆς ἀρχοντίας δι' ἧς περιβάλλεται. Ὁ διδάσκαλος ὅστις ἔδειξε θὰ ὁμολογήσῃ, ἐὰν θέλῃ νὰ εἶναι εὐλαβητός, ὅτι δὲν ἔπραξε τοῦτο ἀποβλέπων εἰς τὸ νὰ βελτιώσῃ ἢ διορθώσῃ τὸ παιδίον· ὅτι ἐνέδωκεν εἰς τὴν ὁρμὴν του ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δυσανασχετῶν καὶ ὀργιζόμενος· ὅτι ἐξεδικήθη, ἅς τὸ εἰπωμεν καθαρὰ· τοῦτο δὲ ποιῶν ἔδωκε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς παράδειγμα τὰ μάλιστα ἀξιολογήνητον. Διὸ ἡ ἐξουσία του δὲν κῦζησεν ἐκ τούτου, καὶ οὐδ' ἐδραιώθη ἡ πειθαρχία. Ἐβλαψεν τὸ γόητρον καὶ τὴν ἀξιοπρέπειάν του· ἐταπεινώθη καὶ ἐξηχραιώθη καὶ πλέον οὐ· τοῦ λοιποῦ δὲ οἱ μαθηταὶ του ὀλιγώτερον τὸν σέβονται.

Ἄλλ' ἐκτός του ὅτι αἱ σωματικαὶ τιμωρίαι ἐξευτελίζουσι τὸν ἐπιβήλλοντα αὐτάς, ἔχουσι καὶ τὸ μέγιστον ἐλάττωμα τοῦ ὅτι εἰς οὐδὲν ὠφελούσιν. Ἡ πείρα κατέδειξεν ὅτι τὰ κτυπήματα δὲν ἰσχύουσι νὰ καταστήσωσι τὸν παῖδα εὐπειθῆ. Ἐὰν τὸν δείρῃς σήμερον, δεόν νὰ τὸν δείρῃς καὶ αὔριον καὶ μάλιστα σφοδρότερον, διότι συνηθίζει. Καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι διὰ τοῦ μέσου τούτου ἀναγκάζεται νὰ μένῃ ἡσυχος, ἢ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἐπιβαλλόμενον ἔργον, δὲν ἀνατρέφεται ἀλλ' ἐκγυμνάζεται. Ἡ δὲ πειθαρχία ἣτις ἀντικθίστησι τὸν φόβον σωματικῆς τιμωρίας δι' ἠθικῆς ταπεινώσεως εἶναι ἀποτρόπαιος· μακρὰν τοῦ νὰ βελτιώσῃ τοὺς μαθητάς, γεννᾷ ἀνταρσίαν διαρκῆ καὶ ὑπολανθάνουσιν καὶ παραδοκοῦσαν εὐκαιρίαν ἵνα ἐκραγῇ.

Προσθετέον τούτοις ὅτι ὁ τύπτων τοὺς μαθητάς του διδάσκαλος σφετερίζεται δικαίωμα μὴ παραχωρούμενον αὐτῷ.

Ἄ'Υπάρχουσ, θὰ εἶπῃ τις, φύσεις ἀδάμαστοι, πρὸς αἱ συνήθεις ποιναί, αἱ συμβουλαί, αἱ εἰς τὸ αἴσθημα τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος ἐκκλήσεις εἰσὶν ἀνίσχυροι, καὶ αἵτινες ἄνευ τῆς χρήσεως τῆς σωματικῆς τιμωρίας διατελοῦσιν αἰ ἀνυπότακτοι. Ἐνδεχόμενον τοῦτο, εἰ καὶ σπανιώτερὰ εἰσι τὰ παραδείγματα ἢ ὅσον νομίζουσι.

Δὲν ἀπόκειται ὁμοῦς εἰς τὸν διδάσκαλον τὸ βαρὺ ἔργον τοῦ νὰ δαμάσῃ τὰς πεισματώδεις ἐκεῖνας φύσεις. Ὅταν αἱ κεκανονισμέναι πειθαρχικαὶ διατάξεις φρονίμως ἐφαρμοζόμεναι ἀποτύχωσιν, ὅταν τὰ καταπειστικά μέσα ἀποβῶσιν ἀτελεσφόρητα, καὶ ἡ καρδιά, ὡς καὶ τὸ πνεῦμα, τοῦ παιδίου κωφεύῃ πρὸς τὴν φωνὴν σου, τὸ παιδίον, ὅπερ ἐπιμένει εἰς τὸ κακο-

πεινῶν καὶ ταραττεῖν τὸ σχολεῖον ἀνάγκη νὰ ἐπιστραφῆ εἰς τοὺς γονεῖς του. Εἰς δὲ τὸ ἔσχατον τοῦτο μέτρον καταφεύγει τις, μόνον μετὰ τὴν ἀνωφελεῆ δασμὴν παντὸς ἄλλου, δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ προσπαθῆ ν' ἀποφεύγῃ τις αὐτὸ διὰ κακώσεων.

« Ἐν τούτοις, λέγουσι τινες πάλιν, εἰσὶ καὶ γονεῖς οἵτινες δὲν στεροῦσι δαρμῶν τὰ ἑαυτῶν τέκνα. Δὲν ἀρνούμεθα τοῦτο, ἀλλὰ χωρὶς πολὺ νὰ μειψόμεθα μετὰ νὰ ἐπιδοκιμάζωμεν τὴν διαγωγὴν των, παρατηροῦμεν ἁπλῶς ὅτι· εἰ καὶ ἐπέχει ὁ διδάσκαλος παρὰ τῷ μαθητῇ θέσιν γονέως, ἢ ἐξουσία του τυγχάνει μᾶλλον περιορισμένη, δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν εἶναι πατήρ. Ὁ βραχίων τοῦ πατρὸς, ὅστις τύπτει (ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτον ἀπαγορεύεται ὁ δαρμὸς πέραν μέτρου τινός) ἀναχαιτίζεται, οὕτως εἰπεῖν, ἐγκαίρως ὑπὸ τῆς στοργῆς, ἣν φυσικῶς αἰσθάνεται ὑπὲρ τοῦ ἐχυτοῦ τέκνου. Ἰπάρχει ἐν αὐτῷ, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἔμφυτός τις δύναμις ἰσχυροτέρα τῆς ὀργῆς, ἣτις πραῖνει σχεδὸν πάντοτε ταύτην πρὶν ἢ καταστῆ παράφορος καὶ ἀκατάσχετος. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τῷ διδασκάλῳ. Ἄφ' οὗ ἐν στιγμῇ λήθης ἢ δυνασχετήτεως κτυπήσῃ ἄπαξ, κτυπᾷ καὶ ἐκ δευτέρου καὶ τρίτον καὶ τετάρτον συνειθίζει εἰς τὸ νὰ κτυπᾷ ἀκαταπαύστως· ἢ δὲ σφοδρότης αὐξάνει μετὰ τῆς ἐξέως καὶ ἐνίοτε μεταβάλλεται εἰς εἶδος κτηνώδους μέθης, ἣτις θαλόνει τὴν ὄρασιν καὶ τὴν κρίσιν του. Συνελθὼν εἰς τὰς αἰσθήσεις του αἰσχύνεται ὅτι ἐκακοποίησε τὸ ταλαίπωρον μικρὴν πλάσμα, ὅπερ συχνότατα εἶναι μᾶλλον κοῦφον ἢ κακόν, καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν τάξιν του τὸ παράδειγμα τῆς μεγίστης ἀδυναμίας, τοῦτέστιν ἀνθρώπου ἀποτυφλουμένου ὑπὸ τῆς ἀγανακτήσεως· ἀλλὰ πολὺ ἄργά. Χάνων τὴν ἀταρχεῖαν του ἔχασε καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἐξουσίαν του. Ἐὰν δὲ ἀντείπωσιν εἰς ταῦτα ὅτι γονεῖς τινες δίδουσι πληρεξουσιότητα εἰς τὸν διδάσκαλον ἐπὶ τῶν τέκνων αὐτῶν, καὶ τὸν παρακαλοῦσι μάλιστα νὰ ποιῆται χρῆσιν σωματικῶν ποινῶν πρὸς αὐτὰ, δὲ ὅτι ἔγνωσαν ὅτι τοῖς εἶναι τὰ μόνον τελεσφόρα, θὰ εἴπωμεν πάλιν τῷ διδασκάλῳ· μὴ δεχθῆς τὴν κινδυνώδη ταύτην ἐντολήν, διότι αὐτὸς ὁ πατήρ ὅστις σοὶ τὴν δίδει, αὐτὸς πρῶτος θέλει σὲ κατηγορήσει, ἐὰν παραπονεθῶσιν εἰς αὐτὸν τὰ τέκνα του, καὶ τῷ δείξωσιν ἔχνος κτυπήματος ὅπερ ἔλαβον.

Ἄλλ' ἐὰν αἱ σκέψεις αἷς ὑποβάλλωμεν, ἐξάγοντες αὐτὰς ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ τῆς πειθαρχίας, τῆς φύσεως τοῦ παιδίου καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν οἰκογενειῶν δὲν ἀρκέσωσιν ἵνα πείσωσι τοὺς ἡμετέρους διδασκάλους, ἐπικαλούμεθα ὡς τελευταῖον ἐπιχείρημα τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον.

Τῷ ὄντι πάντες οἱ κανονισμοὶ ἀπαγορεύουσι ῥητῶς τὰς σωματικὰς ποινὰς, καὶ συμφέρει τοῖς διδασκάλοις νὰ γινώσκωσιν ὅτι ὑποβάλλονται εἰς τὰς αὐστηρητάτας πειθαρχικῆς ποινᾶς, καὶ ὅτι καὶ εἰς ποινικὰς καταδιώξεις ὑπόκεινται.

Εἶναι, βεβαίως, εἰς ἄκρον λυπηρὴν, διὰ μίαν στιγμὴν παρεφθασῆς ἢ ἀπερισκίψας καὶ ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ γονέως συχνότατα πολὺ προθύμως ἀκούοντας τὰ παράπονα τοῦ τέκνου τούτου, νὰ πάθῃ ἢ ὑπόληψις διδασκάλου, τέως ἀξιοπρεπεῦς καὶ σεβαστοῦ, καὶ νὰ κινδυνεύσῃ καὶ αὐτὸ τὸ μέλλον του. Γινώσκωμεν κάλλιστα ὅπόσον εἶναι δύσκολον νὰ διατηρῇ τις τὴν ἀταραξίαν καὶ ὑπομονὴν του ἀπέναντι τῆς ὀκνηρίας, τοῦ πείσματος καὶ τῆς σκαιᾶς κακοθεΐας μαθητῶν τινῶν. Ἀλλὰ πᾶσα περὶ τούτου συζήτησις ἀποβαίνει ὄλως ἀνωφελής. Ὁ νόμος εἶναι ῥητὸς καὶ ἡ ἀπαγόρευσις ἀπόλυτος. Ὁ διδάσκαλος λοιπὸν ὅστις τύπτει ἔστω καὶ τυχαίως γινώσκει καλῶς ὅτι διακυβεύει τὴν ὑπόληψίν του καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ τε καὶ τῆς οἰκογενείας του.

Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ εἰς πικρὰν μεταμέλειαν ἐκτίθεται ἐνίοτε.

Ἄμα εἰσέλθῃ τις εἰς τὸ στάδιον τῶν δαρυῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ προσδιορίσῃ τὸ ποῦ θὰ σταθῇ. Σήμερον δίδει ἐν ῥάπισμα, αὔριον δύο. Εἶναι τόσον εὐκολον νὰ παρασύρηται τις εἰς τὴν κατωφέρειαν ταύτην. Εἶτα δὲ καὶ τὰ παιδιὰ ἐλιζόμενα εἰς τὰ κτυπήματα δὲν θὰ προκαλῶσι τὸν διδάσκαλον νὰ δείρῃ σφοδρότερον σήμερον ἢ ὅσον ἔδαιρε χθές, καὶ αὔριον ἔτι σφοδρότερον καὶ ἔτι συχνότερον ἢ σήμερον.

Δὲν γινώσκει δὲ πάντοτε ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας, οὐδὲ τὴν κρᾶσιν τῶν μαθητῶν του. Ἄγνοεὶ ἐσωτερικόν τι κακόν, ὑπολανθάνον τι πάθημα δύναται νὰ ἐπαυξήσῃ δι' ἐνὸς κτυπήματος ἀφρόνως διδομένου. Πόσα δυστυχήματα ἀκούσια δύναται νὰ προξενήσῃ παραδιδόμενος εἰς τὴν ἀξιοθρήνητον ἔξιν τοῦ δέρειν· διὰ δὲ τὰ τοιαῦτα δυστυχήματα εἶναι πολιτικῶς ὑπεύθυνος καὶ τὰ δικαστήρια δύνανται νὰ τὸν καταδικάσωσιν εἰς βρεΐας ἀποζημιώσεις!

Ὁ διδάσκαλος λοιπὸν θέλει θέσει ἐκτὸς καὶ ἀνωτέρω πάσης συζητήσεως τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ δαρυοῦ.

Συγκαταλέγομεν μεταξὺ τῶν σωματικῶν ποινῶν καὶ τὸ νὰ θέσῃ τὸν μαθητὴν εἰς τὰ γόνατα, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς ἐπιπόνους τινὰς θέσεις, οἷον πὸ ν' ἀγκιζῇ τις τὸ παιδίον νὰ σχηματίζῃ σταυρὸν διὰ τῶν βραχιόνων νὰ βρατάξῃ βαρὺ βιβλίον ἢ ὅποιον δήποτε βᾶρος. Ταῦτα πάντα εἰσὶ ταπεινωτικὰ, ἐξευτελιστικὰ καὶ πρὸς ἐξαγρείωσιν συντείνουσιν μᾶλλον ἢ

πρὸς ἄλλο τι. Καὶ τὸ περιορίζειν εἰς ξηρὸν ἄρτον τὴν μεσημβρίαν σωματική ποινή ἐστίν. Δὲν ἔχει δὲ ὁ διδάσκαλος δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτήν, καὶ οὐδὲ νὰ κρατῇ τὸν μαθητὴν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ καὶ νὰ τὸν κωλύῃ τοῦ νὰ νὰ γευματίσῃ μὲ τοὺς γυνεῖς του. Πάντες ἐν γένει οἱ διδάσκαλοι ἐπέισθησαν ἤδη περὶ τῆς ματαιότητος τῶν τιμωριῶν καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ καταργηθῶσιν ὀλοτελῶς.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως νὰ διεξέλθωμεν ἀπάσας τὰς τιμωρίας, ὧν δὲν πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις· πρέπει νὰ φθάσωμεν καὶ εἰς ἐκείνας αἰτίνας ἐπιτρέπονται.

Ἡθικολόγοι τινὲς (ιδίως δὲ ὁ Spenser) φρονοῦσιν ὅτι αἱ κυρίως λεγόμεναι τιμωρίαι εἰσὶν ἀνωφελεῖς. Τὰ ἔργα τῶν παίδων δὲν φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰ ἀποτελέσματα των; Ἐὰν ὁ παῖς πράττῃ καλῶς ἐπιδοκιμάζεται, καὶ σεμνύνεται ὅτι προβάλλεται ὡς παράδειγμα τοῖς ἑαυτοῦ συμμαθηταῖς· ἐὰν πράττῃ κακῶς, τὸν μέμφονται, καὶ ὑποφέρει ἐκ τῆς μομφῆς καὶ ἐλαττώσεως ἐνώπιον ἐκείνων μεθ' ὧν συζῆ· ἐὰν παρημέλησε τὸ γύμνασμα του, ἀναγκάζεται πάλιν νὰ τὸ κάμῃ, ἐὰν δὲν ἔμαθε τὸ μάθημα του, ἀναγκάζεται νὰ τὸ μάθῃ καθ' ἡν ὥραν οἱ συμμαθηταὶ του τέρπονται· ἐὰν ψευσθῆ, δὲν πιστεύουσι πλέον εἰς τοὺς λόγους του ἕως οὗ διορθώσῃ ἑαυτόν· ἐκ τούτου δὲ ὑποφέρει· ἐὰν ταραττῇ τὴν τάξιν τὸν ἐκβάλλουσιν, ἐὰν ἐνεχλῆ τοὺς συμμαθητάς του τὸν ἀπομονοῦσι, ἢ δὲ ἀπομόνωσις τῷ εἶναι λίαν δυσάρεστος· ἐὰν ὅπως δῆποτε βλάβῃ τοῦς περὶ αὐτόν, τὸν ἀναγκάζουσι νὰ θεραπεύσῃ τὴν βλάβην, νὰ τοὺς ἱκανοποιήσῃ. κ. τ. λ. κ. τ. λ. Αἱ τιμωρίαι οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ συνέπειαι ἀναπόφευκτοὶ τῶν πράξεων αἰτίνας συνεπάγουσιν αὐτάς καὶ δεόν νὰ τὰς ὑφίσταται ὅπως ὑπόκειται τις εἰς πάντα φυσικὸν νόμον· τὸ δὲ παιδίον ὅπερ ἐπέσυρεν εἰς ἑαυτὸ τὴν ποινήν ἣν ὑφίσταται, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ στιγμῇ τοῦ μεγίστου ἐρεθισμοῦ του δὲν δύναται νὰ μὴ ἔχῃ συναίσθησιν τῆς φυσικῆς διατάξεως ταύτης, ἥτις δὲν δύναται πλέον νὰ τὸν κάμῃ νὰ θεωρῇ τὸν διδάσκαλόν του ὡς ἐχθρόν, τοῦθ' ὅπερ συχνότατα γεννᾶται ἐκ τοῦ συνήθους τρόπου τοῦ ἐπιβάλλειν τὴν τιμωρίαν, διότι τὴν δυσάρεσκεϊαν καὶ ὀδυνην ἣν δοκιμάζει, αὐτὸς εὐτος ἠθέλησε καὶ παρήγαγεν.

Καθ' ὅλου εἰπεῖν εἰς τοὺς διδασκάλους ἕκαμεν ἐντύπωσιν ἢ σκέψις αὕτη, καὶ ὑπεσχέθησαν ἑαυτοῖς νὰ τὴν χρησιμοποιῶσιν.

Διείδον ὅμως ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο, εἰ καὶ ἐφαρμοστὸν ἴσως εἰς τὴν κατ' οἶκον καὶ ἐν μικραῖς τάξεσιν ἀνατροφῆν, δὲν θά ἦτο πλέον ἀρκούντως τελεσφόρον ἐφ' ἑαυτὸν, εἰς τὴν διοίκησιν πολυαριθμοῦ τάξεως.

Ἐυκέφθησαν λοιπὸν τότε ἂν δὲν θὰ ἦτο καλόν, ἵνα πλησιάσῃ τις εἰς αὐτὸ ὅσον τὸ δυνατόν πλεονέτερον, ἕκαστος διδάσκαλος νὰ συντάξῃ εἶδος κώδικος παραπληρωματικοῦ, ἵνα προστεθῇ εἰς τὸν τῆς φύσεως καὶ τῆς πείρας, δεικνύων τὴν ποινὴν ἣν ὑφίσταται ὁ παῖς δι' ἕκαστον ὠρισμένον πταίσμα, προσκαλυμένων καὶ τῶν μαθητῶν ἵνα ἐπιδοκιμάσωσιν, ἀφ' οὗ τοῖς ἐξηγηθῇ καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ πράγματος καταδειχθῇ αὐτοῖς· ἐπειδὴ δὲ ἡ ποινὴ εἶναι φυσικὸν ἐπακόλουθον τῶν παραπτωμάτων μας, ἡ καταστολὴ πάσης παραβάσεως τοῦ συμφωνηθέντος κανόνος, ἤθελε φαίνεσθαι τότε ὡς ἀπαραίτητος, δικαία καὶ ἀπρόσωπος ἦτοι ἀπόλυτος, καὶ ὡς τοιαυτὴ ἤθελε ἀπομακρύνει πᾶσαν δυνατὴν πικρίαν καὶ μνησικαλίαν τοῦ μαθητοῦ κατὰ τοῦ διδασκάλου, διότι αὐτὸς ὁ μαθητὴς γινώσκων ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐπιβλαβὴν αὐτῷ ποινὴν, δέχεται αὐτὴν μᾶλλον ἀγογγύστως.

Ἴνα λοιπὸν φθάσῃ τις εἰς τι θετικὸν καὶ ἀκριβῶς ὠρισμένον, ἐξητήθη τίνες εἰσὶν αἱ κυριώτεραι παραβάσεις αἱ παρὰ τοῦ διδασκάλου τιμωρηταί· παρεδέχθησιν δὲ ὅτι δύνανται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τρεῖς κατηγορίας καὶ ὅτι αὗται συνίστανται σχεδὸν πάντοτε εἰς πράξεις 1^{ον} ἀπειθείας, αὐθαθείας καὶ ἀνταρσίας κατὰ τοῦ διδασκάλου, 2^{ον} κουφότητος καὶ ἀταξίας ταρπτοῦτης τὴν τάξιν, ἀμελείας ἢ ἐλαττώματος ἢ παραλείψεως γρηπτής ἐργασίας ἢ ἐκμαθήσεως τῶν μαθημάτων.

Ἐξ ὧν ἀνέγνωμεν καὶ ἠκούσαμεν, περὶ τῶν τριῶν τούτων ἀντικειμένων, ὡς καὶ ἐκ τῶν σκέψεων ἡμῶν αὐτῶν περὶ τούτων, φθάνομεν εἰς τὰ ἐξῆς συμπεράσματα ἢ συμβουλίας.

α'.) Ἐὰν ὁ μαθητὴς αὐθαδιάσῃ καὶ περιφρονήσῃ ὑμᾶς, ἐὰν ἀρνήται νὰ σᾶς ὑπακούσῃ, δύνασθε νὰ τὸν ἀποβάλητε τοῦ σχολείου, καὶ οὕτω γίνεται ἐκποδὸν πᾶσα ἀφορμὴ ταραχῆς, καὶ καθιστᾶτε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου σας κατορθωτὴν, τὸ δὲ μέτρον τοῦτο δικαιολογεῖται πληρέστατα ἐκ τοῦ Καταγισμού τῶν σχολείων τοῦ κράτους, ὅστις σᾶς παρέχει τὴν ἐξουσίαν ταύτην. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ κάμητε χρῆσιν αὐτοῦ εἰ μὴ ἀφ' οὗ ἐξυντλήσητε πάντα τὰ ἄλλα μέσα, ἵνα ἐπαναγάγητε τὸν ἀντάρτην εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος. Ἄλλ' ὅταν ἐξ ἀνάγκης ἀποκλείσητε αὐτὸν, δὲν δύναται πλέον νὰ σᾶς κωλύσῃ τοῦ νὰ ἐργάζησθε τὸ ἀγαθὸν ὑπὲρ τῶν συμμαθητῶν του, αὐτὸν ἕως δὲν ἀνατρέφετε καὶ δὲν διδάσκετε, ἐν ᾧ πλέον παντὸς ἄλλου δεῖται ἀνατροφῆς καὶ διδασκαλίας.

Ἐπιμένομεν ἀληθῶς ἐρωτῶντες ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ πάντοτε διὰ τὸν διδάσκαλον μέσον τοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀξιοπρέπειάν του καὶ τὴν ἐξουσίαν

του, χωρὶς νὰ καταφείγη εἰς τὸ μέτρον τοῦτο τῆς ἄκρας ἀνάγκης. Καὶ πρῶτον λέγομεν αὐτῷ. Ἄρα δὲν προέρχεται πολλάκις ἡ αὐθάδεια τοῦ μαθητοῦ ἐκ τινος ἑτέρου ἀπευθυνθέντος αὐτῷ λόγου ἢ ὑβριστικῆς ἐπιπλήξεως; ἐὰν ἦναι ἤδη ἐξεργημένος ὁ θυμὸς του, ὑμεῖς τὸν ὠθεῖτε οὕτω εἰς τὰ ἄκρα. Ἐὰν ἀρνηθῆ νὰ ὑπακούσῃ ἄρα δὲν προέρχεται τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι διετάξατε αὐτῷ πράγματα ἅτινα ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ ἤθελεν ἴσως εἶναι αἰρετώτερον νὰ μὴ τῷ ἐπιβάλλητε; Σπανίως ὅσον κακῶς καὶ ἂν ἦ ὁ παῖς, ἐξανίσταται εἰς φανεράν ἀνταρσίαν κατὰ διδασκάλου συνετοῦ, πράου καὶ φιλοστόργου καὶ φιλανθρώπου. Ἀλλὰ δεδῶσθαι ὅτι τοῦτο συμβαίνει. Ἄντι τοῦ παραφέρεσθαι δι' ἀπάντησιν ἀνοήκειον ἢ πράξιν αὐθάδη, δι' ἣν διπλασιάζετε καὶ τριπλασιάζετε τὴν τιμωρίαν, ἐξω φρενῶν ὅσον ὁ μαθητῆς, ὥστε νὰ μὴ ἔχητε πλέον συνείδησιν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεών σας μᾶλλον αὐτοῦ, δὲν θὰ ἦτο κάλλιον νὰ τῷ ἀντιτάξητε τὴν ἀταραξίαν; δὲν θὰ ἠλόνασθε νὰ τῷ εἴπητε, π. χ. αὐθωρεῖ «Φίλε μου, δὲν ἠξιοῦρεῖς τί λέγεις, δὲν εἶσαι πλέον ὁ ἴδιος» μοι φαίνεται ὅτι πάσχεις, δὲν ἀποδίδεις πλέον οὐδεμίαν σημασίαν εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις σου· σύνελθε, θεραπεύθητι, καὶ αὖριον συνομιλοῦμεν περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως». Οὕτω δὲ λαμβάνετε καιρὸν ἵνα σταθμίσητε καλῶς τὴν ἐπιβληθησομένην ποινὴν καὶ νὰ ζητήσητε τὴν συνδρομὴν τῶν γονέων, ἐὰν τὸ κρίνητε καλόν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τούτῳ ὑπάρχει καὶ ἡ πειθανότης τοῦ νὰ ἔλθῃ τὸ παιδίον εἰς μετάνοιαν, καὶ τότε τὸν ἐθεραπεύσατε. Ἡ πολὺ ἀπατώμεθα ἢ ὁ διδάσκαλος, ὅστις δύναται νὰ κρατῆται καὶ νὰ πράττῃ οὕτως, οὐ μόνον οὐδὲν ἀποβάλλει ἐκ τῆς γεραρότητος καὶ τῆς ἐξουσίας του, ἀλλ' ἐξεναντίας ὑψύεται μεγαλῶς ἐνώπιόν τῶν μαθητῶν του, οἵτινες διὰ τοῦτο δεικνύουσι πλείονα ὑπακοὴν καὶ σέβας.

6'.) Παιδίον τι συνομιλεῖ ἐν τῇ παραδόσει, ἐνοχλεῖ τοὺς γείτονάς του, καὶ κατορθώνει νὰ κάμνῃ μυρία πράγματα ταραττοντα τὴν σιωπὴν καὶ τὴν τάξιν κτλ. ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἡσυχάσῃ. Ἐπὶ τούτῳ πρῶτον τὸν εἰδοποιεῖτε, εἶτα εἰ, δύο, τρία μηδενικά εἰς τὴν διαγωγὴν του. Τὰ δὲ μηδενικά ταῦτα κωλύουσιν αὐτὸν τοῦ νὰ δύναται νὰ λάβῃ ποθούμενόν τι βραβεῖον, ἢ καίτοι δὲν ἐπιδοκιμάζομεν πολὺ τὸ μέτρον τοῦτο τοῦ ν' ἀφαιρηθῆτι βραβεῖον ἢ ἡ ἀποκτηθῆν. Μετὰ δὲ τοῦτο ἔρχεται ἡ μερικὴ ἢ ὀλικὴ στέρησις τῆς διασκεδάσεως καὶ ὁ περιορισμὸς ἐνῷ οἱ συμμαθηταὶ τοῦ τιμωρουμένου παίζουσι. Τέλος δὲ καὶ ἡ κράτησις μετὰ τὸ μάθημα ὑπὸ τῆν ἐπιτήρησιν τοῦ διδασκάλου. Καθ' ὅλου εἰπεῖν αἱ ποιναὶ αὗται ὡς ἐν

κλίμακι καλῶς τεταγμένα ἀρκούσιν, ἵνα κρατῆται ἡσυχος. Ἐὰν ὁμοῦς ἐπιμένῃ ἀτακτῶν καὶ παρασύρων καὶ τοὺς ἄλλους, τῷ ἐπιβάλλεται νὰ ἴσταται μὲ τὰς χεῖρας ἀπισθάγκωνα (τοῦθ' ὅπερ προτιμητέον τοῦ διαστευροῦν αὐτὰς ἐπὶ τοῦ στήθους ὡς συντεῖνον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μέρους τούτου) καὶ πρῶτον ἐν τῇ θέσει του, εἶτα δὲ ἐν τινι γωνίᾳ τῆς τάξεως μὲ τὸ πρόσωπον ἐστραμμένον πρὸς τὸν τοίχον. ἀλλὰ πάντοτε ὑπὸ τὰ βλεμματικὰ ὕμων. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ποίαι, αἵτινες ὡς ἐλέγγομεν ἀνωτέρω δύνανται νὰ πηγάζωσιν ἐκ τοῦ πραχθέντος σφάλματος. Π. γ. παιδίον τι τέρπεται παίζον βιολίον μὲ τοὺς κανόννας του, καταδικαστέ το νὰ παίξῃ ἐπὶ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας, ἢ τέρπεται συλλαμβάνον μυσίαν, κρατήσαστέ το μετὰ τὸ μάθημα ἕως συλλάβῃ ἀριθμὸν τινα ἐκ τῶν ἐντόμων τούτων παρ' ὕμων ὀριζόμενον καὶ οὕτω περὶ τῶν λοιπῶν. Ἡ καταστολὴ πολλάκις ὀδηγεῖται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πταίσματος, ἢ δὲ στέρησις τοῦ ὅτι παιδίον τι ἀγαπᾷ καὶ προτιμᾷ παρέχει εὐρὺ στάδιον εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς πειθαρχίας.

γ.) Παιδίον τι δὲν ἔμαθε τὸ μάθημά του ὀφείλει νὰ τὸ μάθῃ. Ποῦ; Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀμέσως ἐπομένης διασκεδάσεως περιφερόμενον ἐν τινι γωνίᾳ τῆς οὐλῆς, κρατοῦν το βιβλίον του ἐν τῇ χειρὶ, παρὰ τοὺς συμμαθητὰς του, οἵτινες παίζουσιν, ἢ καὶ μετὰ τὰ μαθήματα κατὰ τὴν μικρὰν λεγομένην κρήνην, ἧτις εἶναι ἀπαραίτητος εἴτε πρὸ μεσημβρίας εἴτε μετὰ μεσημβρίαν. Νὰ τὸ ἀντιγράψῃ; κάλλιον νὰ τὸ μάθῃ, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ὅτι ἅμα δυνήθη νὰ τὸ ἐκστηθίσῃ θέλει ἀπολυθῆ. Ἐν τούτοις ἐὰν ἐπιμένῃ εἰς τὸ νὰ μὴ τὸ μάθῃ, ἄς ὑποχρεωθῇ νὰ τὸ ἀντιγράψῃ ὀλίγας φοράς· ἀλλὰ νὰ ἐπιμείνητε, ὅπως ἡ ἀντιγραφή αὕτη γίνῃ καλῶς.

Ἄλλος μαθητὴς δὲν ἔκαμε τὸ γύμνασμά του ἄς τὸ κάμῃ. Τὸ ἔκαμε κακῶς; ἄς τὸ κάμῃ ἐκ νέου, εἴτε ἐν τῇ τάξει, ἐὰν συμβαίνωσι μικρὰ τινα διαλείμματα, ἢ κάλλιον ἐν τῇ διασκεδάσει μετὰ τὸ μάθημα ἵνα μὴ ἀναγκάζεται νὰ τιμωρῆ, ἄς φρονεῖζῃ ὁ διδάσκαλος νὰ μὴ δίδῃ μαθήματα πολὺ μακρὰ, μηδὲ πολυἀριθμὰ πρὸ πάντων δὲ νὰ μὴ δώσῃ μηδὲν μάθημα μὴ ἐξηγηθὲν τοῖς μαθηταῖς ἀρκούντως καὶ χωρὶς νὰ βεβαιωθῇ, ὅτι ἐνενοήθη σαφῶς ὑπ' αὐτῶν. Ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τῶν γραπτῶν νὰ μὴ τοῖς δώσῃ μηδὲν γύμνασμα ἀνώτερον τῶν δυνάμεών των εἶδομεν πολλάκις μαθητὰς τιμωρομένους οὐχὶ δικαίως, διότι δὲν εἶχον μάθει τὸ μάθημα, ἢ διότι κακῶς εἶχον κάμει τὸ γύμνασμά των. Ὁ ἀληθὴς ἐνοχος ἦτο ὁ διδάσκαλος, ὅστις, δὲν ἐγίνωσκε καλῶς τὴν τέχνην του ἢ δὲν ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ τὴν ἐξασκῇ καλῶς.

Ὅπως δὴ ποτε ἀπέχετε τῶν σχοινοτενῶν ἐκείνων γραπτῶν τιμωριῶν, τῶν πολλῶν μὲν ἀλλὰ κακῶς γεγραμμένων σελίδων, αἵτινες οὐδ' ἀναγιγνώσκονται κἄν. Ἀπαιτεῖται ὀλίγον μὲν, ἀλλ' ἔστω τὸ ἐπιβληθὲν καλῶς ἐκτετελεσμένον, πρὸ πάντων δὲ μὴ δίδετε ποινὰς γραπτέας κατ' οἶκον. Ἐὰν τὸ πατρίδιον ἐπιστρέψῃ τὴν ἐπαύριον χωρὶς νὰ ἔχῃ γεγραμμένην τὴν τιμωρίαν του θὰ τὴν διπλασιάσῃτε; καὶ ἐὰν πάλιν οὐδὲ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὴν φέρῃ, ἢ καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ του τῷ ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, θὰ τὸν ἀποπέμψῃτε; δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα. Δὲν ὀφείλετε ν' ἀποκλείητε τοῦ σχολείου εἰμὴ μόνον ἐκείνους οἵτινες ἐνοχλοῦσι καὶ ἐμποδίζουσι τοῦ νὰ ἐκτελήτε τὸ καθήκον σας. Ἄλλως ἐμβάλλετε ἑαυτὸν διὰ τοῦ μέτρου τούτου εἰς πολλῶν εἰδῶν δυσκολίας! Ἐνεργεῖτε ἀπ' εὐθείας τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ποινῶν, ἃς ἐπιβάλλετε, καὶ μὴ ἀναθέτετε τὴν περὶ αὐτῶν φροντίδα εἰς τοὺς γονεῖς.

Πότερον προτιμητέον ὡς τιμωρίαν κατὰ τὰς ὥρας τῆς διασκεδάσεως; τὸ ν' ἀποστηθίζωσιν ἢ τὸ νὰ γράψωσιν; κάλλιον τὸ πρῶτον. Διότι πρῶτον μὲν μένει τι ἐξ αὐτοῦ ἐν τῷ νῷ τοῦ μαθητοῦ, δεύτερον δὲ δύναται ἐντείνων τὴν ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν του νὰ συντέμῃ τὴν διάρκειαν τῆς τιμωρίας του· πρὸς δὲ τούτοις δὲν καταστρέφει χαρτία, τοῦθ' ὅπερ ἐνδιαφέρει τοὺς γονεῖς καὶ οὐδὲ τρέπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον ἢ γραφὴ του διὰ τῆς ἐσπευσμένης γραφῆς καὶ κακογραφίας. Ἐν τούτοις, ἐὰν ἐκ πείσματος ἀπέχει ἔτι τοῦ μανθάνειν, ὑποχρεοῦται νὰ γράψῃ, ἀλλ' ὀλίγον καὶ καλόν.

Οἱ μαθηταὶ δὲν θὰ στοχασθῶσι τότε ὅτι ὁ διδάσκαλος τιμωρεῖ ἑαυτὸν τιμωρῶν αὐτούς, ἀφ' οὗ ἀναγκάζεται νὰ μένῃ πλησίον των, καὶ νὰ τοὺς ἐπιτηρῇ καὶ νὰ τοὺς φυλάττῃ; Τῷ διδασκάλῳ ἀπόκειται νὰ διατεθῇ οὕτως, ὥστε νὰ μὴ τοῖς ἔλθῃ ὁ λογισμὸς οὗτος εἰς τὸν νοῦν. Ἄς ἐνασχολῆται καὶ αὐτὸς εἰς τι κατὰ τὸ δέουσθαι τῆς κρατήσεως ταύτης οἷον εἰς ἐκθέσεις, εἰς ἐγγραφάς, εἰς διορθώσεις τετραδίων κτλ. Εἶτα δὲ ἂν μένῃ ἐκεῖ χωρὶς νὰ δίδῃ τὸ ἐλάχιστον σημεῖον ἀδημονίας καὶ δυσανασχετήσεως καὶ οὐδόλως ἀνιῶμενος, οἱ μαθηταὶ θὰ ἐννοήσωσι ταχέως ὅτι αὐτοὶ μόνοι τιμωροῦνται καὶ ὄχι καὶ αὐτός.

Τελευταία συμβουλή. Μὴ πολλαπλασιάζετε τὰς ἀπαγορεύσεις, μηδὲ τὰς διαταγὰς· πρὸ πάντων μηδὲν διατάσσεται ἀκατόρθωστον ἢ ὑπερβολικόν· εἰδεμὴ, θ' ἀναιρέσητε τὸ διαταχθὲν καὶ οἱ μαθηταὶ σας δὲν θὰ σέβωνται πλέον τὰς διαταγὰς σας ἔσον ἔπρεπε· δὲν θὰ τὰς θεωρῶσι πλέον ὡς νόμον ἐπιβαλλόμενον αὐτοῖς· θὰ συνειθίσωσι νὰ τὰς θεωρῶσιν

ὡς κίβνιδίους λόγους ἰδιοτραπίας, καὶ διὰ τοῦτο θὰ ζητῶσι νὰ τὰς ἀπο-
φεύγωσιν. Ὅθεν σκέπτεσθε πρὶν ἢ προφέρητε τὰ προστάγματα σας.

Ἄλλ' ἀφ' οὗ καλῶς σκεφθέντες κελεύσητέ τι, ἀπαιτήσατε τὴν ἐκτέ-
λεσιν τοῦ κελεύσματος σας. Ἐὰν ὑπεσχέθιτε, ἐκτελέσατε τὴν ὑπόσχεσιν
σας, εἰάν δὲ ἠπειλήητατε, ἄς μὴ ἀποβῆ ματαία ἢ ἀπειλή σας, ὅπου δεῖ.
Ἄμξ ἐκλήθητε τὴν ἀπόφασίν σας, πρέπει ἢ σταθερότης ὑμῶν νὰ μὴ πα-
ρέχη λαβὴν τοῖς μαθηταῖς τοῦ ν' ἀπαλλαχθῶσιν αὐτῆς. Μάλιστα δὲ μὴ
ἀρκείσθε εἰς ἡμιτελῆ μέτρον τὸ ἐπιβάλλειν αὐτοῖς τιμωρίαν καὶ ἀδιαφο-
ρεῖν ἔπειτα περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς εἶναι ὡς νὰ παρη-
τεῖσθε τῆς ἐξουσίας σας καὶ νὰ ἐβλάπτετε αὐτούς. Ἡ ὀμαλότης ἐν τῇ
διαγωγῇ καὶ ἡ σταθερότης ἐν ταῖς ἀποφάσεσιν, ἡ λεπτομερὴς ἀκρίβεια
ἐν τῇ ἐκτελέσει, θελεῖ παραγάγει ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦς οἷαν καὶ ἡ ἐν τῇ
φύσει τάξις. Ἀπέναντι χαρακτηροῦ σταθεροῦ καὶ σαφῶς ὀρισμένου πάν-
τοτε συνεποῦς πρὸς ἑαυτόν, θὰ συναίσθανθῶσιν ὅτι πᾶσα συζήτησις εἶναι
ἀνωφελής, καὶ θὰ ἐνδίδωσιν, ὅπως ἐνδίδει τις πάντοτε εἰς τὸ ἀναπό-
φευκτον· θὰ ὑπακούωσιν ὡς εἰς νόμον. Οὕτω δὲ θὰ ἔχητε μεγάλην οἰκο-
νομίαν λόγων ἐν τῇ παραδόσει καὶ τὰ πάντα θὰ καταστῶσιν εὐκολώ-
τερα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τὴν μακρὰν ταύτην περίληψιν περαίνομεν διὰ μιᾶς σκέψεως. Ἡ ἐν τῇ
σχολείῳ πειθαρχία μᾶς φαίνεται προῖόν τριῶν παραγόντων· τῆς διαθέ-
σεως τῶν παιδίων, τῆς συμπράξεως τῶν γονέων, καὶ τῆς τοῦ διδασκάλου
ἀρετῆς καὶ ἱκανότητος. Πᾶσαι αἱ διδασκαλικαὶ ἐκθέσεις, ἄς ἀνέγνωμεν,
πραγματεύονται μόνον καὶ μόνον περὶ τῶν ἐλαττωμάτων τῶν παιδίων καὶ
τῆς ἀδιαφορίας τῶν γονέων. Πρὸς τί αἱ κατηγορίαι αὗται; Πρῶτον μὲν
οὐδὲν κατορθοῦμεν διὰ τούτων, εἴτε δὲ οἱ δύο οὗτοι παράγοντες εἰσὶν
ἤττον οὐσιώδεις· ὁ κυριώτερος παράγων καὶ ὁ μᾶλλον τελεσφόρος εἶναι
ὁ διδάσκαλος. Ὑπάρχουσι διδάσκαλοι, οἵτινες διατηροῦσι πειθαρχίαν
ἐν τῇ παραδόσει αὐτῶν, ὅπου δήποτε καὶ ἀν τοὺς διορίσῃ ἢ Κυβέρνη-
σις. Ὑπάρχουσι δὲ ἄλλοι, ὧν οἱ μαθηταὶ ὅπου δήποτε τῆς χώρας εἰσὶν
ἄτακτοι. Ὁ τόπος εἰς οὐδὲν συμβάλλει. Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι ὅπου δήποτε
καὶ ἀν πορευθῆ ὁ διδάσκαλος φέρει μεθ' ἑαυτοῦ τὴν πειθαρχίαν του καλὴν
ἢ κακὴν. Πόθεν τοῦτο; Ἴδοῦ τὸ συμπέρασμα. — Ὁ διδάσκαλος ὀφείλει
νὰ γυμνάσῃ πρῶτον ἑαυτὸν εἰς τὴν πειθαρχίαν. Ἡ τέχνη τοῦ ἀνατρέ-
φειν εἶναι πολύπλοκος· χρήζει μελέτης ὅσον ὅποια δήποτε ἄλλη· εἶναι

δὲ καὶ ἐξ ἐκείνων, ἐν αἷς μόνον ἐπὶ τῆς ἰδίας πείρας στηριζόμενος δὲν δύναται νὰ εὐδοκημήσῃ τις ἄνευ σπουδῆς καὶ προπαρασκευῆς. Ἄς φροντίξῃ λοιπὸν πάντοτε διὰ πατρικῆς διοικήσεως ν' ἀποκτήσῃ ὅσον πλεῖστον τὴν ἀγάπην τῶν μαθητῶν του, καὶ καθιστάμενος ἐσωτερικῶς μὲν ἀμεμπτος διὰ τῶν ψυχικῶν ἀρετῶν του, ἐξωτερικῶς δὲ διὰ τῆς περιβολῆς, τῶν καλῶν τρόπων καὶ τῆς περὶ τὸ διδάσκειν ἰκανότητός του ἅς ἐμπνέῃ σέβας εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενους καὶ παιδαγωγουμένους, καὶ ἅς παγίωσῃ οὕτω τὴν πειθαρχίαν, ἕνευ τῆς ὁποίας ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ καλὸν σχολεῖον. Δέον ἐξ ἅπαντος ὁ διδάσκαλος νὰ κατορθώσῃ νὰ ἦναι οἱ μαθηταὶ του πρῶτον μὲν εὐτακτοὶ καὶ σιωπηλοὶ, εἶτα δὲ εὐπειθεῖς εἰς τὰ προτάγματα του ἄνευ βραδύτητος καὶ ἀντιστάσεως. Ταῦτά εἰσι τὰ ἐλαττήρια τῆς προόδου αὐτῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ὑγίεια καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦ διδασκάλου ἐκ τούτων ἐξαρτῶνται. Τὸ νὰ διδάσκῃ τις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου καὶ τῆς ἀταξίας εἶναι ὡς νὰ ἐδίδασκεν ἐν τῷ βάρει τῆς κολάσεως· ἐξαντλεῖται τις μὲ κῶπους ἀνωφελεῖς καὶ ὄλως ἀκάρπους. Ἐντεῦθεν δὲ γεννῶνται ἡ δυσθυμία, ἡ ἀποθάρρυνσις καὶ ἡ κόπωσις· ἰδοὺ τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀπεναντίας δὲ διδάσκαλος, ὅστις καθίσταται κύριος τῆς τάξεώς του, ὡς κύριος καὶ ἐν ἀνέσει ἐν τῷ οἴκῳ του, οὕτινος πᾶν μάθημα μετὰ προσοχῆς ἀκουόμενον φέρει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν βελτιωσιν τῶν μαθητῶν του, αἰσθάνεται ἀληθῆ ἀπόλαυσιν, τὴν ἀπόλαυσιν παντὸς ἀνθρώπου ὅστις ἐνεργεῖ καὶ πραγματοποιεῖ τὴν αὐξήσιν τῆς ὑπάρξεώς του. Ἐντεῦθεν δὲ ταχέως κατανατᾷ νὰ ὑπεραγαπᾷ τὸ ἐπάγγελμά του, καὶ νὰ γείνη ἄνθρωπος ὄλως ἀφρωσιωμένος εἰς τὸ ἀγαθὸν τῆς κοινωνίας.

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ

Τὸ κέντρον τοῦ συστήματος τούτου ἦν ἡ Ἀλεξάνδρεια, οἱ δὲ γραμματικοὶ τῆς περιόδου ταύτης οὐ πολὺ τῶν καθ' ἡμᾶς φιλολόγων διέφερον, ἅτε δὴ, καθάπερ οὗτοι, περὶ τὴν ἐπιστημονικὴν τῶν βιβλίων ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην ἀσχολούμενοι. Δὲν ἔχει ὁμοίως οὕτω καὶ ὡς πρὸς τοὺς τοῦ πρώτου συστήματος γραμματικούς· διότι ἡ ἐργασία τῶν Ἀλεξανδρινῶν εἶνε πάντῃ διάφορος τῆς ἐκείνων· διότι ἐνῶ ἐκεῖνοι διατρέβουσι ἀσχολούμενοι περὶ τὴν τῶν ὄρων εὕρεσιν, οὗτοι πάσῃ δυνάμει ἀγωνίζονται ὅπως